

REMISSVAR

2025-06-19

Dnr: BO 2025-0166

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Utkast till lagrådsremiss Skärpta regler för villkorlig frigivning

(dnr Ju2025/01048)

Inledning och avgränsning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter på vissa av förslagen.

Om det barnrättsliga perspektivet

Som Barnombudsmannen konstaterade redan i remissvaret avseende *Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen*, SOU 2024:48, kan i stort sett alla frågor som behandlas i betänkandet ha betydelse för barn. Det handlar både om barn som dömda (inte minst om förslag om barnfängelser och andra repressiva reformer genomförs) eller närstående till dömda och barn som brottsoffer. Trots det saknas i utkastet till lagrådsremiss i stor utsträckning resonemang om barn i övervägandena till respektive förslag, och analysen av förslagets konsekvenser för barn är fortfarande mycket kortfattad. Detta är en brist.¹ Inte heller finns barns erfarenheter och åsikter med som underlag för de förslag som presenteras, trots att förslagen nu är avsevärt mera långtgående i vissa delar.

Om insatser för att motverka att barn återfaller i brott

Barnombudsmannen är medveten om att många som i dag döms för brott återfaller i brottslighet efter avtjänat straff och anser att det är mycket angeläget att satsa på att motverka detta. Enligt myndigheten är det emellertid svårt att se att längre frihetsberövanden skulle ge ett sådant resultat och myndigheten förordar därför åtgärder av annat slag.

Barnombudsmannen har nyligen genomfört djupintervjuer med frihetsberövade barn och unga.² I samtalen har framkommit att det är av största vikt att tidigt

¹ Jfr CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 6(b) och 18(a)

² "Ni måste hinna före" – Barns och ungas berättelser om att vara frihetsberövad, Barnombudsmannens årsrapport 2025

identifiera barn som är i behov av stöd eller skydd, innan de dras in i kriminalitet, och ge dem rätt insatser.

Så här uttrycker sig en kille som Barnombudsmannen pratat med:

"Alltså... Första, man måste lägga mer på tidig insats. Alltså jag fick ingen tidig insats. Alla mina vänner som har hamnat snett, de har inte fått tidiga insatser. Och de andra som har hamnat snett, de har fått insatser men det är fel insatser."

Det är också viktigt att, när ett barn begått ett allvarligt brott, i stället för att förlänga tiden i frihetsberövande se till att använda tiden rätt – att säkerställa att barnen möts av personal med rätt kompetens och att barnen ges tillgång till vård och utbildning.

En tjej som varit häktad under lång tid uttrycker det så här:

"Det är den mest perfekta tiden, barnen är som mest mottagliga och mycket enklare att fånga upp och behandla."

Barn som är frihetsberövade bör vidare ha rätt till en oberoende stödperson som fungerar som en vägledare och trygg kontakt, som också kan bidra till barnets återanpassning till samhället. Barnombudsmannen anser även att det alltid måste finnas en samlad rehabiliteringsplan för barn som är frihetsberövade, från det att domen fastställs till tiden efter frigivning.

En kille säger:

"Fängelse är bara tid. Få tiden att gå. Det är när jag kommer ut som den stora utmaningen kommer. Jobb, bostad. Skulle behöva hjälp med såna grejer."

Enligt Barnombudsmannen bör det införas ett nationellt ramverk för utslussningsstöd som säkerställer en trygg och individanpassad övergång för barn som döms för brott samt samordnade insatser för långsiktigt stöd och uppföljning.

Barnombudsmannen synpunkter på vissa av förslagen

I utkastet till lagrådsremiss föreslås att den andel av strafftiden som måste avtjänas innan villkorlig frigivning kan ske stegvis ska höjas från två tredjedelar till tre fjärdedelar (avsnitt 5.1). Barnombudsmannen motsätter sig en sådan ändring i förhållande till personer som döms för brott de begått innan de fyllt 18 år. Denna inställning är i linje med utredningens bedömningar i betänkandet.

Frihetsberövande är skadligt för barn och har negativa konsekvenser för barns möjligheter till återanpassning.³ Att förlänga tiden som ska avtjänas innan ett barn frigives villkorligt kan inte bedömas vara förenligt med barnets bästa.⁴ Av barnkonventionen framgår att frihetsberövande av ett barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.⁵ Övergången mellan inlåsning och frihet fyller dessutom en viktig funktion för barnets återanpassning i samhället och denna period bör inte förkortas. Barnombudsmannen delar inte heller bedömningen att förslaget kan väntas minska antalet återfall och i förlängningen innebära att färre barn kommer att frihetsberövas. Tvärtom tyder forskning på att

³ Jfr Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, p. 77

⁴ Jfr barnkonventionen artikel 3

⁵ Se barnkonventionen artikel 37(b)

frihetsberövande påföljder leder till att återfallsrisken ökar, och detta särskilt i fråga om unga lagöverträdare.

Av motsvarande skäl motsätter sig Barnombudsmannen också, i förhållande till personer som döms för brott de begått innan de fyllt 18 år, att tröskeln för att skjuta upp den villkorliga frigivningen sänks, så att det ska vara tillräckligt att det finns *skäl* mot villkorlig frigivning, i stället för som i dag *särskilda skäl* (avsnitt 6.1). I detta sammanhang vill Barnombudsmannen hänvisa även till Utredningen om frihetsberövande påföljder för unga, som föreslagit att det ska krävas att det finns *synnerliga skäl* mot villkorlig frigivning för att den ska kunna skjutas upp för ett barn.⁶ Förslaget i utkastet till lagrådsremiss går i motsatt riktning till detta.

Slutligen motsätter sig Barnombudsmannen, i förhållande till personer som döms för brott de begått innan de fyllt 18 år, lagrådsremissens förslag att det i vissa fall ska vara möjligt skjuta upp den villkorliga frigivningen om det finns en risk för att den dömde återfaller i allvarlig brottslighet (avsnitt 6.2). Förutom de invändningar som framgår ovan avseende längre frihetsberövande av barn, innehåller förslaget såsom det är utformat betydande tveksamheter i fråga om grundläggande utgångspunkter för det straffrättsliga systemet, såsom förutsebarhet, proportionalitet och likabehandling.

Barnombudsmannen förordar att resurser i stället satsas på rehabilitering och stöd till barn såväl under tiden som en påföljd verkställs som i tiden därefter.

I övrigt hänvisar Barnombudsmannen till de synpunkter som lämnats i remissvaret avseende SOU 2024:48. Barnombudsmannen vill särskilt påminna om att den dömdes ungdom är en faktor som alltid måste beaktas, t.ex. när det handlar om vilken betydelse misskötsamhet vid verkställighet av en påföljd ska ges eller hur stränga konsekvenserna ska bli vid återfall i brott. Detta bör framgå av författningskommentaren till relevanta bestämmelser.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit juristen Magdalena Wikstrand Danelius. I den slutliga handläggningen av ärendet har även chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
barnombudsman

⁶ SOU 2023:44 s. 330.